

Fišer, Zdeněk (red.):
Holešov. Město ve spirálách času.

Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Holešov 2018,
591 stran + samostatné přílohy (reprodukce historických map + CD)
ISBN 978-80-7275-106-8

David Pindur

V tzv. osmičkovém roce, kdy naše společnost všeobecně intenzivněji vnímala připomínané významné mezníky především novodobé historie, spatřila světlo světa a byla slavnostně uvedena v život svými parametry, odborným zpracováním i širší záběrů respekt budící moderní monografie města Holešova. Obyvatelé, rodáci, patrioti a další milovníci této malebné lokality tak dostali nádhernou možnost se začíst a doslova hluboko ponořit do bohaté minulosti svého města, jeho okolí a v nejednom případě i celé Moravy...

Záměr vydat reprezentativní publikaci mapující komplexně historii Holešova začal nabývat konkrétních obrysů v roce 2016, kdy s ním vedení města oslovilo Muzejní a vlastivědnou společnost v Brně. Pod redakčním vedením Zdeňka Fišera pracoval po dva roky kolektiv sestávající z úctyhodného počtu 26 autorů připravujících jednotlivé kapitoly a pasáže knihy. Ačkoliv mnozí z nich se nejrůznějšími tématy z holešovské minulosti odborně podrobně zabývali a jejich participace na přípravě kolektivní monografie pak byla jakýmsi přirozeným završením jejich dřívějších výzkumných a publikačních aktivit, nebyla to jistě práce jednoduchá a je třeba při pročítání výsledku jejich společného úsilí s pokorou vysmeknout poklonu. Také samotná finalizace díla, zajišťování a selekce vhodného doprovodného ikonografického materiálu, grafická úprava a sazba svědčí o zodpovědném přístupu redakce a všech, kdo se podíleli na přípravě knihy. Ostatně jak známo, v Holešově je možno se opřít o nezištnou pomoc členů aktivního Vlastivědného kroužku, jenž zde ku prospěchu města a celého regionu působí již od roku 1959. Připomeňme, že jeho činností a péčí od roku 1998 vychází vlastivědně orientované práce v edici s názvem *Knihovnička „Holešovska“*. Nalezli bychom v ní již úctyhodný počet 36 různě obsáhlých publikací z per odborníků i nadšených laických badatelů rozšiřujících naše vědění o městě a této části Moravy.¹ Jeden z novějších svazků představuje široké veřejnosti v nejednom případě zcela zásadní příspěvky z nedávné odborné konference věnované největšímu baroknímu architektonickému skvostu města i celého regionu – zámku.²

Vraťme se však k anotované knize a předpokladům jejího vzniku. Dosud nejucelenější vydanou, dnes již klasickou prací k dějinám Holešova a širšího regionu byl až do loňského roku svazek *Vlastivědy Moravské* věnovaný holešovskému okresu z pera zdejšího katechety Pavla Kvasničky (1867–1936) z roku 1929. Další dílo sepsané tímto knězem, *Kronika města Holešova* mapující období let 1848 až 1932, zůstalo bohužel pouze v rukopise. V roce 1972, kdy město slavilo 700 let od své údajné první písemné zmínky (jak v současnosti prokázal Dalibor Janiš, nejednalo se o správné datum), se nepodařilo vydat tiskem další připravený rukopis knihy. Jeho redakcí byl tehdy pověřen historik a archivář Josef Svátek (1921–1997) zastávající pozici ředitele Městského muzea. Rukopisné dílo čítající 248 stran, na jehož přípravě se podíleli vedle odborníků i místní vlastivědní pracovníci, tedy putovalo jako celek „do šuplíku“. Čas od času se ho podařilo „otevřít“ jen některým z někdejších spoluautorů, kteří mohli své stati časopisecky publikovat. Kvalitní odborné mikrosondy do holešovských dějin již zmíněného Svátka, stejně jako publikace ediční řady *Knihovničky „Holešovska“* tak z dlouhodobého hlediska připravily vhodnou půdu ke vzniku námi sledované ucelené monografie.

Pojďme nyní zalistovat jejím obsahem. Úvodem je nutno zmínit, že kolektiv autorů, stejně jako redakce, stáli před tradičně nelehkou volbou, zda zachytit zdejší minulost

chronologicky (a v rámci jednotlivých dějinných úseků věnovat pozornost všem základním tématům), či zda knihu strukturovat tematicky a dát tak vyniknout podrobnějšímu a ucelenějšímu představení různých aspektů. V tomto případě byl zvolen, zjevně i s ohledem na odbornou specializaci mnohých z autorů, kompromis a kombinace obou, v monografiích měst a obcí běžně užívaných metod. Po obligátním úvodním slovu starosty jsme odborně uvedeni do času a prostoru prostřednictvím první části knihy s názvem *Prolegomena Holešoviensis*. Zdeněk Fišer zde připravil stručný nástin dějin Holešova jako jakýsi sumář témat, jež budou dále podrobněji rozpracována. Velmi cenným je pak jeho exkurz do holešovské historiografie a jejích reprezentantů. Po Fišerově textu představuje přední český heraldik a ředitel Zemského archivu v Opavě Karel Müller s akribií sobě vlastní vývoj městské symboliky, pečeti, znaku a vlajky. Můžeme společně s ním konstatovat, že Holešov patří k těm šťastnějším lokalitám, jejichž symbolika se od pozdního středověku nijak výrazně nezměnila. V poslední stati první části knihy Zdeněk Fišer představuje správný vývoj nejen města, ale i okresu Holešov. My, jimž bylo při studiu zdůrazňováno, že „správa je pro historika základ“, si při pročítání tohoto textu jistě přijdeme na své. Vždyť politický okres Holešov sestával v letech 1850–1868 ze soudních okresů Bystřice pod Hostýnem, Holešov a Napajedla a po jeho reorganizaci ze soudních okresů Bystřice pod Hostýnem, Holešov a Vizovice, tedy území pokrývající významnou část východní Moravy! Ani původní holešovské panství ovšem nebylo teritoriálně nijak marginální, na konci 18. století k němu náleželo na 20 vesnic. Jak známo, s reorganizací státní správy

Obr. 1: Fotografie ze slavnostního představení knihy *Holešov – město ve spirálách času*, které proběhlo v Sala terreně holešovského zámku 2. října 2018. Foto Hana Helsnerová.

v Československu v roce 1960 končí i více než stoletá historie holešovského okresu a město s nejbližším okolím se stalo součástí okresu Kroměříž, od 1. ledna 2003 je pak Holešov obcí s rozšířenou působností. Sledována byla také integrace obcí a vznik „Velkého Holešova“. Před sto lety, tedy v roce 1919, došlo ke sloučení dosavadní samostatné politické židovské obce Holešov s městem, po druhé světové válce pak k připojení řady okolních obcí. Již v roce 1949, resp. 1950 se to týkalo Všetul, k 15. srpnu 1976 pak Bořenovic, Dobrotic, Količina, Přílep, Tučap a Žop. Integrace byla ukončena k 1. lednu 1986 připojením Rymic a Třebetic. Ačkoliv v 90. letech obnovila řada z těchto lokalit svou obecní autonomii, dodnes zůstaly součástí Holešova coby místní části Dobrotice, Količín, Tučapy, Všetuly a Žopy.

Druhá obsáhlá část knihy nese název *Město ve spirálách času* a obsahově nejvíce odpovídá zvolenému podtitulu knihy. S výjimkou první stati z pera zoologa Dušana Trávníčka věnované přírodním poměrům města a okolí jde totiž o mapování dějin města v rámci chronologicky vymezených dějinných období. Zajímavým přehledem včetně využití výsledků nejnovějších odborných archeologických výzkumů, stejně jako s (ne vždy samozřejmým) přihlédnutím k práci amatérských archeologů a nalezených předmětů hmotné kultury je kapitola Adama Fojtíka a Miroslava Popelky s názvem *V dobách, kdy města ještě nebylo*. Svým obsahem však zvolený název překračuje a věnuje pozornost kromě informací k pravěkému a raně středověkému osídlení i poznatkům z výzkumů v intravilánu Holešova se vztahem k vrcholnému středověku. Řada archeologické materie a poznatků je zde nejširší veřejnosti představena vůbec poprvé, sympatickou skutečností je, že srozumitelným a přitom sofistikovaným způsobem. Historik Dalibor Janiš se zabýval počátky středověkého města, dominia, jejich držitelé a životem ve městě až na práh 17. století. Díky zdařilé heuristice archivních pramenů a kritické analýze starší literatury se přitom vyrovnal s celou řadou dosud tradovaných historických nepřesností či omylů. Chronologicky na Janišovu kapitolu navazuje autorské trio ve složení Jan Dvořák, Tomáš Knoz a Miroslava Kundrátová. Jako vstupní periodický mezník své kapitoly zvolili rok 1604, kdy holešovské panství zakoupil od Viktorína ze Žerotína Ladislav mladší z Lobkovic. Díky skutečnosti, že tento potomek vysokochlumecké větve starobylého českého rodu (v roce 1459 povýšeného do panského stavu) tradičně řazený mezi příslušníky tzv. španělské strany na Moravě zastával od roku 1615 úřad zemského hejtmána Markrabství moravského, se Holešov záhy dostal do centra celomoravského dění (kauza zdejšího faráře Jana Sarkandra). Po Ladislavově úmrtí v roce 1621 získal jeho statky Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, od roku 1624 nejvyšší kancléř Českého království, rytíř Zlatého rouna a císařský dvorní rada honosící se navíc nově i knížecím titulem uděleným Ferdinandem II. V polovině 17. století došlo k odprodeji holešovského panství a přivtělených statků Bystřice pod Hostýnem, Dřevohostice a Prusinovice. Od Zdeňkova syna, zaháňského knížete Václava Eusebia z Lobkovic, je tehdy zakoupil další významný hráč na poli moravských dějin, hrabě Jan z Rottalu. Stalo se tak již po ukončení třicetileté války, připomeňme, že především ve 40. letech se evropský konflikt opět dotkl i samotného města opakovanými průchody císařského vojska i Švédů. Utrpení způsobená vojenskými taženími, stejně jako souvisejícím valašským povstáním, předkládá tzv. *Kronika holešovská* editovaná před osmi desítkami let Vlastou Fialovou.³ Vraťme se však k Rottalovi a době po uzavření Vestfálského

Obr. 2: Fotografie ze slavnostního představení knihy *Holešov – město ve spirálách času*, které proběhlo v Sala terreně holešovského zámku 2. října 2018. Foto Hana Helsnerová.

míru. Tento nejvyšší hejtman Markrabství moravského si za své sídlo vybral v roce 1650 právě Holešov a pustil se do barokní přestavby již značně poškozeného renesančního zámku. Na Jana z Rottalu upomíná i nedávno v místním muzeu znovuobjevený manýristický ceremoniální meč, který symbolizoval jím zastávaný hejtmanský úřad i jeho osobní moc a prestiž. Dodejme, že kapitola neopomíjí pro podrobné životopisy tehdejších nikoliv bezvýznamných představitelů holešovské vrchnosti také město, jeho obyvatele a každodennost. Finálním mezníkem je rok 1674, kdy Jan z Rottalu zemřel bez mužských potomků a jeho holešovské dominium přešlo na Jana Kryštofa Rottala z neidauské větve rodu. Město se v té době však vedle dědičné části stále ještě dělilo i na část manskou, náležející do roku 1855 olomouckým arcibiskupům. Období vymezené lety 1674–1833 zpracoval Dalibor Hodeček. Ten sledoval zdejší vrchnost přes Rottaly, Nádasdyovy až po Karla Mikuláše Erdödyho, který zemřel v říjnu roku 1833, což je také finální mezník jeho kapitoly. Hodeček však vedle držebnostních záležitostí věnoval více pozornosti také holešovským obyvatelům, demografii, otázkám spjatým s výkonem městské správy, vzhledu a stavebnímu vývoji města, městskému majetku, významným rodákům, hospodářským poměrům, soudnictví a v neposlední řadě i náboženským záležitostem. Pojednání Zdeňka Pokludy věnované posledním šlechtickým držitelům Holešova, Vrbnům, se vymyká dosavadnímu konceptu a je zpracováno samostatně. Sleduje čtyři generace držitelů z tohoto rodu, který zde byl v počátcích své držby tohoto dominia konfrontován se zánikem patrimoniální správy a tím i ztrátou „starých dobrých pořádků“ a musel se s tím vyrovnat. O sto let později pak v osobě vdovy Barbory Wrbnové (1892–1962) marně čelil trpkému konci svého zbývajicího vlastnictví jeho zabráním a následným zestátněním v průběhu roku 1948. Osudy města v letech 1848–1918 na pozadí vzniku moderní společnosti představil Zdeněk Fišer. Není třeba příliš zdůrazňovat fakt, že Holešov náležel k předním ohniskům národního i politického uvědomění na Moravě, z města sledované epochy vzešla nebo v něm působila řada osobností angažovaných v celozemském či celostátním hnutí. Rámec města přesáhl také ambiciózní projekt Hanácko-valašské výstavy v Holešově v červenci 1914, která musela být pro sarajevský atentát předčasně ukončena. Meziválečnou éru v Holešově, která se hned do počátků dějin mladého Československa zapsala neblahým protizidovským pogromem 3. a 4. prosince 1918, zpracovala historička Hana Kružílková. Ke zdejším nejslavnějším událostem první republiky patřila naopak návštěva prezidenta Masaryka v Holešově v červnu 1928 či konání okresní živnostensko-průmyslové výstavy v červenci o tři roky později. Autorka ve svém líčení věnovala pozornost také architektonickému vývoji a moderním stavbám, jež dodnes dotvářejí urbanistický charakter města (např. funkcionalistické stavby jako je spořitelna či obchodní dům u náměstí aj.). Petr Kopečný sumarizoval nelehké období nacistické okupace, které násilně smetlo z holešovské dějinné scény téměř celou židovskou komunitu a zanechalo četné oběti položené na oltář vlasti z řad místního obyvatelstva. Blízké Hostýnské vrchy byly operačním prostorem řady odbojových i partyzánských skupin aj. Jen ve stručnosti dodejme, že autory dalších kapitol jsou Zdeněk Fišer (1945–1948), Jan Machala (1948–1970) a Jana Janišová (1970–1989).

Dostáváme se k třetí části knihy. Nese název Město a jeho památky. Sestává pouze z jedné kapitoly, a to z pera Jana Štětiny, jenž zaníceně sleduje urbanistický vývoj

města a jeho architektonické dědictví od pozdního středověku až do druhé poloviny 40. let 20. století. Nabízí tak nový úhel pohledu na zažitou představu Holešova coby města barokních památek, aniž by však ohrozil její oprávněnou pozici. Podrobnější stavebně-historická pojednání pak věnuje nejvýznamnějším památkám – zámku, zámecké zahradě, farnímu chrámu Nanebevzetí Panny Marie včetně skvostné Černé kaple (nekropole Rottalů a další holešovské vrchnosti), někdejšímu areálu Jednoty bratrské (s poukazem na nedávnou politováníhodnou demolici někdejšího bratrského domu naproti anenského kostela), kostelu sv. Anny a někdejší rezidenci řádu trinitářů, bývalému špitálu s kaplí sv. Martina, unikátní kapli sv. Kříže, městskému opevnění a jeho reliktům, panskému pivovaru, řadě měšťanských domů, drobným sakrálním objektům, Staré, tzv. Šachově synagoze, židovskému hřbitovu a dalším. Štětínův text svědčí o tom, že Holešov má svým památkovým fondem a architektonickým dědictvím zvědavému návštěvníku rozhodně co nabídnout. Nejednou jistě při jeho čtení zůstanou překvapeni i místní obyvatelé.

Čtvrtá část knihy nese název *Obrazy z dějin města*. Jedná se o tematické kapitoly, v nichž autoři uplatnili a více než dobře zúročili své odborné znalosti a dlouhodobé předměty svých výzkumů. Pavel Kocman sledoval dějiny holešovské židovské obce, fenoménu po staletí bytostně spjatému s městem i celou Moravou, a to od jejich počátků až na práh druhé světové války a jejího zániku. Etnografka Alena Prudká pojednala o postavení Holešova v rámci Hané, hanáckých vlivech na místní lidové stavitelství, oděv, zaměstnání, zvykosloví a o dalších souvisejících aspektech a jejich rezonanci v současnosti. Zanícený muzikolog a znalec raně novověkých moravských církevních dějin Vladimír Maňas předložil pozoruhodné pojednání o náboženském vývoji Holešova a zdejší farnosti od předbělohorské doby do poloviny 19. století. Až do počátku 20. let 17. století byl Holešov nejen sídlem sboru Jednoty bratrské, ale také luterskou farností, v níž mj. působil jako učitel a ředitel kůru pozdější luterský kněz, významný spisovatel a básník Jiří Třanovský. Tento Slezan z Těšína byl krajanem holešovského katolického faráře Jana Sarkandra, rodem ze Skočova, jenž je neodmyslitelně spjat s počátky zdejší rekatolizace a v roce 1995 byl kanonizován papežem Janem Pavlem II. Vladimír Maňas nás zasvěceně provází dalšími dvěma staletími dějin holešovské farnosti, svůj text koncipoval podle etap působení jejich duchovních správců a povětšinou i děkanů a jejich aktivit a zásluh. Můžeme jen litovat, že obdobná pozornost nebyla v knize věnována náboženským poměrům druhé poloviny 19. století a 20. století, i když autor konstatuje, že podrobnému zpracování mladších dějin holešovské farnosti paradoxně brání velké množství pramenů dochovaných od konce 18. století (s. 401, pozn. 197). Maňasovo pojednání do jisté míry doplňuje text předního muzikologa Jiřího Sehnala o hudbě v Holešově v 17. a 18. století. Autor však vedle produkce v kostele věnuje pozornost také hudbě v zámku, který díky mecenátu Rottalů proslul jako významné centrum barokní opery v českých zemích 18. věku (v této souvislosti připomeňme také slavného skladatele holešovského původu Františka Xavera Richtra). Hudební minulost a tradice 19. a 20. století pak zpracoval Petr Hlaváček. David Sobek sledoval tematiku bytostně spjatou s životem městské komunity v minulosti – řemesla, živnosti a cechovní zřízení v Holešově, který coby vrchnostenské město již od středověku zastával významnou pozici v rámci místního i regionálního trhu. Problematika je Sobkem časo-

vě dovedena do období první republiky. Dějiny dalšího významného holešovského tématu, školství, předložili Petr Hlaváček (školství od počátku 17. století do roku 1870) a Jitka Zezulová (od roku 1870 do současnosti). Tuto část knihy pak uzavírá Zdeněk Fišer nástinem dějin zdejšího sportu do roku 1989.

Kapitoly poslední, páté části knihy s názvem Naše město mají pak částečně encyklopedický charakter. Zdeněk Fišer zde předkládá užitečnou a čtenáři jistě již nyní hojně využívanou pomůcku – dějiny města v datech. Týž je autorem historicko-místopisných medailonů již zmíněných současných místních částí města, původně samostatných obcí Dobrotic, Količina, Tučap, Všetul a Žop. Pojednání o těchto lokalitách se drží jednotného schématu a pro mnohé z nich jsou vůbec prvním publikovaným souhrnem základních informací o jejich historickém vývoji, památkách či významných rodácích a osobnostech s odkazy na další rozvíjející prameny a literaturu. Fišer připravil rovněž výběrový biografický slovník osobností, ať již z řad významných rodáků či lidí, kteří sice nepocházeli přímo z Holešova, ale našli zde svůj druhý domov a neúnavně pracovali pro prospěch města a jeho obyvatel. Přidanou hodnotou jsou i portrétní fotografie řady z nich. Holešovský rodák a zapálený historik a muzejník Ondřej Machálek věnoval svou pozornost zmapování minulosti center holešovské paměti – knihoven, městského a okresního archivu a muzea. Téma je autorsky takto komplexně uchopeno a publikováno vůbec poprvé. Naskytá se přirozeně otázka, v jaké podobě je knihou podchyceno dosud nezminěné období posledních tří desetiletí, tedy vývoj Holešova po roce 1989. S ohledem na malý časový odstup od událostí a jejich hodnocení byl text pojat formou kalendária za období let 1990–2017 především s využitím obsahu podkladů dodaných městským úřadem, dále pak bylo čerpáno z různých místních tiskovin či elektronických zdrojů. Bylo tak pamatováno i na budoucí zpracovatele zdejších novodobých dějin, kterým byl připraven vhodný odrazový můstek. Tím je i výběrová bibliografie k Holešovu sestavená Anežkou Fialovou a Oldřichem Fialou uzavírající textovou část knihy.

Navzdory různorodosti představených témat, širí záběru, množství autorů, jejich kvalifikaci a přístupu si tato kolektivní monografie zachovává veškeré atributy vědecké publikace. Ve většině případů jde o původní práce postavené na heuristice primárních zdrojů, především archivních pramenů ale i relevantní literatury či trojrozměrných předmětů a artefaktů. Texty knihy jsou opatřeny poznámkovým aparátem, který není umístěn pod čarou, ale v okraji po stranách hlavního textu. Každá kapitola disponuje závěrečným soupisem pramenů a literatury ke sledované výseči dějin či tématu, což je praktickou pomůckou pro dalšího vážnějšího zájemce – badatele dané problematiky. Nechybí také resumé v anglickém jazyce či pomůcky v podobě seznamu použitých zkratk a místního, jmenného a věcného rejstříku. Cenným je využití obrovského množství doprovodné ikonografie. Celá kniha je doslova prošípována nejrůznějšími historickými i současnými fotografiemi Holešova a okolí, reprodukcemi starých pohlednic, archivních dokumentů či vyobrazeními nejrůznějších sbírkových předmětů a artefaktů, vhodně doplňujících a v nejednom případě také obrazem rozšiřujících sdělení hlavního textu. Celková stránková obsáhlost díla někdy neumožnila žádoucí zvětšení obrázků, je to však pochopitelné. Samostatnou přílohou knihy je několik reprodukcí historických kartografických děl a také CD s elektronickou verzí publikace ve formátu PDF.

Závěrem je nutno ocenit osvědčený postup holešovské radnice, která neponechala nic náhodě a oslovila za účelem přípravy monografie renomované a zkušené odborníky prostřednictvím brněnské Muzejní a vlastivědné společnosti. Výsledkem je důstojný a zásadní publikační počín, s nímž budou muset nadále pracovat nejen všichni zájemci o minulost (i současnost) tohoto staroslavného města a jeho nejbližšího okolí, ale jenž se neztratí ani v rámci historiografie celé Moravy.

Poznámky:

- ¹ Jen v letech 2018 a 2019 obohatily tuto řadu tituly Pospíšil, A. 2018: *Vodní mlýny při toku řeky Rusavy*. Holešov; Kolbinger, D. 2018: *Východní Kroměřížsko v době římské a stěhování národů*. Holešov; Kol. 2018: *Malé i velké holešovské osmičky. Historická výročí města Holešova v letech 1848–1968*. Holešov; Jurášková, K. – Spáčilová, J. 2019: *Italská opera na holešovském zámku v době Františka Antonína Rottala*. Holešov; Kol. 2019: *Holešovské devítky*. Holešov. Kompletní přehled všech vydaných titulů viz <https://www.holesov.cz/publikace-knihovnicky-holesovska>.
- ² Kol. 2016: *Castellum resurrectionis. Zámek opět vzkříšený. Sborník příspěvků z odborné konference*. Holešov.
- ³ Fialová, V. (ed) 1940: *Kronika holešovska*. Holešov.